

13. — Աւետարան, 1490, Աղթամարի Գրիչ՝ Հայրապետ արքեպիսկոպիտի Կարապետ քահանայի Մատթոսի Մովսէս խաթուն. — Զեռ. Երեւանի, թիւ 7585: Յիշա. ԺԵ. Դարի, Գ., թիւ 197:

14. — Մաշտոց, 1492, Աղթամարի Գրիչ, ժողովող և կազմող՝ Կարապետ քահանայ, կենսագիրը՝ Ղաթար խաթուն: Պատուիրատու՝ Պաւլոս Կիւսն. — Զեռ. Երեւանի, թիւ 4201: Յիշա. ԺԵ. Դարի, Գ., թիւ 245:

15. — Աւետարան, 1498, Գրիչ՝ Յովսէփ, արքիւպարքաւորի Մաղկոյ՝ Կարապետ քն. Աղթամարցի: Մատթոյ՝ Թուսայ ծիսակնաց. — Զեռ. Երեւանի, թիւ 4955: Յիշա. ԺԵ. Դարի, Գ., թիւ 358:

16. — Մաշտոց, 1498, Աղթամարի Գրիչ՝ Կարապետ քահանայ, արքի Յովսէփի, Կազմող՝ Մկրտիչ: Պատուիրատու՝ Ղփաղ խաթուն. — Զեռ. Երեւանի, թիւ 5181:

17. — Աւետարան, Նկարող՝ Կարապետ. — Զեռ. Երեւանի, թիւ 10128: Յիշա. ԺԵ. Դարի, Գ., թիւ 712:

ԵՐԲ ԿՄՊՐԷՐ ՄՈՎՍԷՍ ՔԵՐԴՈՂ

Մովսէս Քերդոյ ծանօթ է առաւելապէս իր Պիտոյից Գրիչով: Իր մասին կենսագրական հաստատ անգնկութիւններ չկան: Իր ապրած ժամանակը հնդեւել համար հարկ է գրիմել անար աշակերտներուն, որոնցմէ յիշուած են երեքը: Այդ երեքն են՝ Կրկունքը կը բերին շափաւոր նպատակ մը մեր առաջագրած հարցին պարզարանման: Ակնարկելով աշակերտներն են,

Ա. — Թեոդորոս, յիշուած Պիտոյից Գրիչին վերջը գտնուող յարգարական խրատադրանութեան մէջ, որ ուսուցչէն ուղղուած է աշակերտին: Այդ դրութեան մէջ ժամանակագրական արեւ տուեալ չկայ:

Բ. — Եղբայր Անգեղացի: Առարմախն ունինք հետեւեալ յիշատակութիւնները:

Ճ. — Ասեփանոս Աստղիկ, Պատմութիւն, Տպ. Պետերբուրգ, 1885, էջ 82: Կա ընդ զինի տեսան Քրիստոսփորի յաւատարմ յայտարար կնից հայրապետ Հայոց առարն Ղեւոնդ ի գաւառէն Առբերանէս:

Ի գնդջէն փոքր Առետու՝ աճա իա: Եւ ապա զկնի վարդ Պատրիկայ, Կըրտն վահանայ, մարդպետք պարտիկէ տրեքին Հայոց աճա ծա: Յարուժ ժամանակի Եղբայր Անգեղացի, աշակերտ ճարտասանին Մովսէսի եպիսկոպոսի Բագրեանդ գաւառի, զգառս ճարտասանիցն քաղմացուցանէրն:

Այստեղ ունինք իբրեւ ժամանակագրական տուեալ Ղեւոնդ Յոսատեցիի կաթողիկոսութեան շրջանը, 545–548, և վարդ Մարդպետի պաշտօնավարութիւնը, 505–509 — ըստ Օրմանեանի — որոնք կը մատնանշեն մեզի վեցերորդ դարու առաջին կէտը, երբ Եղբայր Անգեղացի կ'աւանդէր ճարտասանութեան գասեր:

Զ. — Սամուէլ Անեցի, Շիթ թուակաշնով ունի հետեւեալ տողերը. ճեղքառ Անգեղացի, աշակերտ Մովսէսի Եպիսկոպոսի Բագրեանդայ. զգառս ճարտասանիցն քաղմացոյց» (էջ 73):

Այս թուականը, 529, համահայն է Ասողիկի յիշած ժամանակաշրջանին հետ: Հեռաւորաբար, այս երկու տուեալները հիմն ունենալով, Եղբայր ուսուցչական գործունէութեան շրջանը կրնանք համարել 520–550, ճառագրապէս: Իսկ իր ուսուցչին, Մովսէս Քերդոյի, կեանքը հարկ կ'ըլլայ զետեղել, հնթագրաբար, 470–530 տարիներուն:

Գ. — Պետրոս Եղբ. Սիւնեաց, քերդոյ, աշակերտ Մովսէս քերդոյանոր, ըստ Սահփանոս Օրբէլեանի (Տպ. Փարիզ, Ա. Հատոր, էջ 79, 131): Սա ժամանակացած է Դուինի Բ. ժողովին (554): Իր եպիսկոպոսական պաշտօնավարութիւնը կը գրուի 548–557: Ըստ այսմ նա իր ուսուցչի ընդարձակ տարածութիւնը շրջանին, 470–530 տարիներուն ճառագրապէս:

Ուստի, ամփոփելով մեր նկատողութիւնները, կը հասնինք այն եզրակացութեան թէ Մովսէս Քերդոյ, եպիսկոպոս Բագրեանդայ, ապրած, պիտի ըլլայ Եղբայր Երկրորդ կէտէն մինչև Զ. դարու առաջին կէտը տարածուող շրջանին, 470–530 տարիներուն ճառագրապէս:

Ն. ԱՐԲ. ԵՈՎԱԿԱՆ